

ЗА НЯКОИ ИЗПЪЛНИТЕЛНИ ДЕЯНИЯ В НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС

Николеда Кузманова¹

Резюме: Многобройните промени в Наказателния кодекс през последните 30 години са направени по различно време и по различни причини. Те доведоха до значителна казуистика в езиковото описание на изпълнителното деяние при множество престъпления. Заместването на юридическата терминология с думи от разговорния български език създаде и нормотворчески парадокс – описването на едно и също по същество забранено поведение в един или различни състави чрез използването на синоними от българския език. Утвърждаването на законодателна практика за буквално възпроизвеждане на терминология от международни актове и актове от правото на Европейския съюз, които подлежат на въвеждане в наказателното законодателство, допълнително задълбочи този проблем. Неговото преодоляване е от съществено значение за правилното прилагане на наказателноправните норми, тъй като има пряка връзка с разгранича-

ването на приложното поле на отделните форми на деянието. А това в определени случаи се оказва невъзможно дори и след осъществяване на значителна по обем тълкувателна дейност. Нещо повече, непоследователното използване на еднакви описания на изпълнителните деяния, с оглед различията и в другите съставомерни признаци, води и до различно съдържание на един и същ термин в съставите на различни престъпления. Настоящото изследване е фокусирано само върху част от тези случаи, групирани въз основа на общата им изходна позиция за наказателноправното им съдържание – „приеме – получи – придобие“; „държи – съхранява – пренася – превозва – транспортира“ и „пренесе през границата на страната – внася – изнася“.

Ключови думи: изпълнително деяние, приеме, получи, придобие, държи, съхранява, пренася, превозва, транспортира, пренесе през границата на страната, внася, изнася

I. Общи положения

Качеството на съвременното българско законодателството все по-често е обект на сериозни юридически критики. Обобщено, те се основават на два базови аргумента – съдържанието на правилата за поведение и динамиката на промяната или създаването им. Когато критиката е насочена към съдържанието на правна норма, обичайно се съпровожда и с

¹ Доктор по наказателно право, главен асистент в Юридическия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, електронна поща: nikoletakuzmanova@gmail.com

предложение за нейната отмяна или промяна. А ако интензитетът на критичност в конкретен случай е висок, това повишава и вероятността предложението да стане реалност, т.е. да се отмени или измени съответната правна норма.

Наказателноправната уредба не е изключение от този процес. Промените в Наказателния кодекс² (НК) след 1989 г. надвишават в пъти общия брой на промените в Наказателния закон от 1951 г. (НК от 1956 г.)³ за целия период на действието му и тези в НК за времето от влизането му в сила до 1989 г.⁴ Фокусът им е преобладаващо върху Особената част – създаване на нови състави, промени в признаците на съществуващи състави и най-вече предвиждане на по-тежки по вид или по-високи размери на наказанията. Резултатите от това законодателно поведение създават невярната представа в обществото, че правната уредба се усъвършенства. Невярна, защото голяма част от законодателните решения пораждат повече въпроси, отколкото да дават отговори. А това създава необходимост наказателноправната наука и практиката да търсят и предлагат тълкуване, което да подпомогне разумното им прилагане.

Съставите на престъпленията са предназначени да установят забрани за конкретно поведение, което, осъществено при описаните и други признаци, държавата определя като общественоопасно в онази степен, която обосновава реализацията на наказателна отговорност за лицето, което наруши забраната⁵. Вярно, че тази забрана следва да се формулира така, че съдържанието ѝ да е ясно за нейните адресати⁶. Това обаче не означава, че описанието на признаците на състав на престъпление следва да се отклонява от общите правила за съставяне на правни норми. Няколко са базовите причини, които определят езиковото формулиране на признаците на съставите на престъпления като нормотворческо предизвикателство.

Първата от тях е свързана с езиковите средства. Като всеки правен отрасъл и наказателното право използва за своите цели общата юридическа терминология. И няма как да бъде друго. Правото е система от правила за поведение, основана на общ терминологичен апарат. Особеностите на наказателното право като самостоятелен отрасъл имат значение в няколко насоки. На първо място те определят спецификите в съдържанието на съответния термин за целите на този отрасъл, без обаче да се променя общото разбиране за неговата същност в правото. Например наказателната отговорност е вид юридическа отговорност, която се реализира по отношение на наказателноотговорно лице, извършило престъпление; наказателноправните норми са вид правни норми, но с особености в правилото за поведение и предвидената санкция за нарушаването им; давността е предвиден в правна норма срок, с изтичането на който се свързват последици с наказателноправен характер и т.н. Наред с това наказателното право създава и своя терминология. Тя се използва не само в уредбата на общите правила и институти на отрасъла (например престъпление, наказание, наказателноотговорно лице и др.), но и при описанието на признаците на съставите на от-

² Обн. ДВ, бр. 26 от 2.04.1968 г., в сила от 1.05.1968 г., посл. изм., бр. 84 от 8.10.2021 г. с Решение № 12 от 30.09.2021 г. на КС на РБ по к. д. № 10 от 2021 г.

³ Обн., Изв., бр. 13 от 13.02.1951 г. За периода на 17-годишното му действие промените в него са общо 15.

⁴ Общо 17.

⁵ По-подробно за тази особеност на наказателноправните норми на Особената част вж. Долапчиев, Н. (1994). *Наказателно право. Обща част*. Фототипно издание. София: Българска академия на науките, 57–58; Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право на Република България. Обща част*. Книга втора, нова редакция: Александър Стойнов. София: СОФИ – Р, 81 и сл.; Стойнов, Ал. (2019). *Наказателно право. Обща част*. Второ издание. София: Сиела, 90–91.

⁶ За значението на езика в наказателното нормотворчество вж. и Велчев, Б. (2021). *По някои въпроси на обстоятелствата, изключващи обществената опасност в НК*. София: Сиела, 9–15.

делните видове престъпления. Дали и за кой признак от състава се въвежда наказателно-правен термин, преценката е за всеки конкретен състав и защитата, която се предоставя с него. А връзката на наказателното право с другите правни отрасли – да даде защита на обществените отношения, които са техен предмет на правно регулиране, обективно го обвързва и със специфичната за защитавания отрасъл терминология.

Тази причина обективно налага при формулирането на признаците на съставите на престъпления езиковото им изразяване да съчетава общия за правото терминологичен апарат, специфичната за наказателното право терминология и тази на правния отрасъл, за чийто предмет на правно регулиране се дава наказателноправна защита. Допълнителна трудност се създава и в случаите, когато уредбата следва да се съобрази и със специфичната терминология, която се съдържа в международни актове, по които Република България е страна, или в актове от правото на Европейския съюз (ПЕС), които подлежат на въвеждане в националното ни законодателство.

Без да се подценява значението на всеки от признаците на състава, от съществена важност за правилното му разбиране и прилагане е как е описано изпълнителното деяние на конкретното престъпление. Този признак указва кое е конкретното забранено поведение, което, осъществено и при другите признаци на състава, е конкретен вид престъпление⁷. Чрез признака „изпълнително деяние“ се очертават особеностите на „човешката дейност, в която се изразява „изпълнението на престъплението““ (курсив Ненов)⁸.

Прегледът на уредбата показва, че за определянето на този признак се използват няколко подхода. При част от съставите той се описва с наказателноправен термин (например отнеме, присвои, подбужда и др.) и като такъв наказателното право установява неговото съдържание. При друга част от съставите за указване на забраненото поведение се използва термин от друг правен отрасъл (например отчужди, склучи брак, склучи сделка и др.) със съдържанието, което той има в него. Съществуват обаче и състави на престъпления, в които изпълнителното деяние е изразено чрез общоупотребимия език (например произведе, разпространява, изготви, състави, участва и др.), като за целите на наказателното право на съответната дума не се придава различно съдържание от общоизвестното ѝ, а наказателноправното ѝ значение се определя чрез другите признаци на състава, например предмета на престъплението. Кой подход да се избере, е преценка за всеки конкретен случай и зависи от това какво законодателят иска да криминализира. Затова е възможно, когато за един вид престъпление се предвиждат две или повече форми на изпълнителното му деяние, част от тях да са описани с юридически термини, а за друга част да се използват думи със значението им в общоупотребимия език.

Втората причина, която повишава трудността при формулирането на изпълнителното деяние, е свързана с правилната преценка за съотношението между юридическите правила за езиковото изразяване на правните норми и правилата на българския език. От анализа на уредбата в Особената част на НК се установява, че в различни състави за определянето на изпълнителното деяние се използват различни думи, които обаче в българския език имат еднакво значение. И ако това от езикова гледна точка е напълно допустимо, от юридическа създава проблем. Включването в съдържанието на наказателноправна норма придава

⁷ В този смисъл вж. Долапчиев, Н. Цит. съч., 61–62; Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право на Република България, Обща част*. Книга втора..., 11; Стойнов, Ал. (2019). *Наказателно право...*, 203.

⁸ Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право на Република България. Обща част*. Книга първа. Нова редакция: Александър Стойнов. София: СОФИ–Р, 258.

на съответната дума правно значение. На това основание и с оглед на общите принципи на правото, и в частност на наказателното право, различните думи са указание за различно тяхно съдържание. Затова в тези случаи възниква и необходимостта чрез тълкуване да се установи дали за своите цели наказателното право влага в тях различно съдържание, или запазва идентичността му от общоупотребимия български език и ги използва като синоними и в правната уредба.

Многообразието на видовете престъпления, които се съдържат понастоящем в НК, обективно изключва възможността в едно изследване да се съпостави езиковият израз на всички форми на изпълнителните им деяния. Настоящото изследване взема повод от дадено тълкуване в едно от последните тълкувателни решения (ТР) на Общото събрание на Наказателната колегия на Върховния касационен съд (ОСНК на ВКС) относно формите на изпълнителното деяние при престъплението пасивен подкуп⁹. Изборът на другите форми на изпълнителни деяния, обсъдени в настоящото изложение, се основа на идеята, че наказателноправната наука следва да алармира за всяко законодателно решение, което може да се обоснове като нормотворческа грешка.

II. „Приеме – получи – придобие“ като форми на изпълнителното деяние

Необходимостта от изясняване на съдържанието чрез тълкуване на „приеме – получи“ като форми на изпълнителното деяние се поражда още в началото на 80-те години на XX век по повод на „нееднаквото разбиране относно формите на изпълнителното деяние на подкупа“¹⁰. Причината за това всъщност е различният начин на езиковото им изразяване в два от съставите при пасивния подкуп – по чл. 301, ал. 1 и 2 НК. За определянето на забраненото за длъжностното лице поведение по отношение на наследваща му се имотна облага, която е свързана с поведението му по служба, разпоредбата в ал. 1 използва „приеме“¹¹, а в ал. 2¹² и в другите състави на престъпления, свързани с подкупа¹³, уредбата се развива с използване само на „получи“.

Именно това законодателно решение създава различията във връзка, с които в нарочен тълкувателен акт – Постановление № 8 от 30.XI.1981 г. по н.д. № 10 от 1981 г. на Пленума на Върховния съд на Република България в (ППВС), се постановява, че „думите „приеме“ и „получи“ имат едно и също юридическо съдържание. То обхваща съгласието на длъжностното лице да вземе лично или чрез посредник“¹⁴ наследваща му се имотна облага и нейното реално получаване¹⁵. Макар да не се посочва изрично, тълкувателният извод всъщност се основава на общоустановеното съдържание на думите „приемам“ и „получавам“ в бъл-

⁹ ТР № 1 от 12.03.2021 г. по тълкувателно дело № 1 за 2019 г. на ОСНК на ВКС.

¹⁰ Т. 2 от Постановление на Пленума на Върховния съд № 8 от 1981 г.

¹¹ Чл. 301, ал. 1 (редакция към 1968 г.) – „Длъжностно лице, което **приеме** дар или каквато и да е друга имотна облага, която не му се следва, за да извърши или да не извърши действие по служба или загдето е извършило или не е извършило такова действие, се наказва за подкуп с лишаване от свобода до пет години“.

¹² Чл. 301, ал. 2 (редакция към 1968 г.) – „Ако длъжностното лице е **получило** подкупа, за да наруши или загдето е нарушило службата си, когато това нарушение не съставлява престъпление, наказанието е лишаване от свобода до шест години“.

¹³ Чл. 305а (посредничеството към подкуп) и чл. 307, ал. 1 НК (провокация към подкуп).

¹⁴ Т. 2 от ППВС № 8 от 1981 г.

¹⁵ В този смисъл, пак там.

гарския език, което ги определя като синоними – вземам, получавам¹⁶ (приемам¹⁷) нещо. Чрез диференцирането на двата елемента – съгласие и реално получаване, юридическото тълкуване не променя този смисъл. То поставя акцента с оглед на наказателноправното им значение за стadiите на осъществяване на престъплението подкуп, като с реалното получаване се определя моментът на довършването на състава и при двете форми на деянието¹⁸.

Разбирането за идентичност на съдържанието на „приеме“ и „получи“ се извежда и от анализа на други състави, при които те са предвидени като форми на изпълнителното деяние. Към момента на влизането в сила на НК законодателят отдава предпочитание на използването на „получи“¹⁹ за описание на формата на деянието, именно в смисъла му на „вземе нещо“, тъй като го предвижда при престъпления с имуществен предмет. Нещо повече, съставът на стопанския подкуп и получаването на облага, която не следва на дееца за извършената от него работа, като общи стопански престъпления са конструирани изцяло по модела на пасивния подкуп по чл. 301, ал. 1 НК. Друга част от съставите, по сходен начин като при подкупа, забраняват вземането на имотна облага във връзка с определено поведение на дееца, например получаването на откуп от родител или друг сродник, за да разреши брак или фактическо съжителство със свое дете или сродница. А описаният механизъм на извършване при всички тях дава основание за извода, че „получи“ следва да се разбира със съдържанието за фактическото получаване на предмета на престъплението²⁰.

Към момента на влизане в сила на НК „приеме“ се използва само в един състав – вторично прокарване в обращение на подправени парични или други знаци (чл. 245 НК), като е елемент от изпълнителното деяние. С оглед на механизма на неговото извършване деецът може да узнае, че знакът е подправен, само след фактическото му получаване. Поради това „приеме“ по смисъла на тези състави изразява също поведението на „вземе нещо“, т.е. идентичното съдържание с „получи“ като форма на деянието при другите състави.

При множеството промени в НК през годините след 1989 г. каталогът на съставите, в които се предвижда форма на изпълнителното деяние „приеме“ или „получи“, постепенно се разширява в две насоки. Първата от тях обхваща създаването на нови състави или допълването на признаците на съществуващи състави. Втората насока, която се развива едновременно, е обвързването на същите форми на изпълнителното деяние с неимуществен предмет. Обща особеност на наказателноправната уредба в тази **нейна** част са причините, които обосновават това разширяване. Преобладаващата част от съставите са променени или създадени в изпълнение на задължение за въвеждане в наказателното ни законодателство на международни или европейски стандарти за противодействие на различни видове престъпления. Към тях се отнасят подкупът²¹, трафикът на хора²², изпирането на пари по

¹⁶ Речник на българския език. Институт за български език при БАН [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/съхранявам/>.

¹⁷ Пак там.

¹⁸ В този смисъл т. 2 ППВС № 8 от 1981 г.

¹⁹ Престъпленията, свързани с получаване на откуп от родител по чл. 178, ал. 1 и чл. 192, ал. 1, документната измама по чл. 212, както и при няколко от общите стопански престъпления (чл. 223, ал. 1, чл. 224, ал. 1, чл. 225, чл. 225б, ал. 1 и чл. 226).

²⁰ В този смисъл и ППВС № 8 от 28.XII.1978 г., в което при документната измама „получи“ се обвързва с реалното получаване на имуществения предмет – т. 1 относно първия основен състав по чл. 212, ал. 1 и т. 2, б. „а“ относно втория основен състав по чл. 212, ал. 2.

²¹ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 92 от 27.09.2002 г.

²² Пак там.

чл. 253, ал. 2 НК²³, престъплението по чл. 192а НК²⁴, съставите по чл. 260а, ал. 3 и 4 НК²⁵ и допълненията при престъпленията против паричната система в чл. 244, ал. 1, чл. 244а, ал. 1 и чл. 246, ал. 3 НК²⁶. В рамките на тази група се обособяват състави с имуществен предмет (чл. 253, ал. 2 и престъпленията против паричната система) и с неимуществен предмет (трафикът на хора, чл. 192а и престъпленията по чл. 260а, ал. 3 и 4 НК). Самостоятелен вид в рамките на тази група е подкупът, при който промяната разширява предмета му и към такъв с неимуществен характер.

Другата част от съставите е резултат от национално решение за необходимостта от криминализиране на определени деяния – неправомерното получаване на бюджетни средства (чл. 256 НК)²⁷, продаването на гласове като престъпление против политическите права на гражданите (чл. 167а, ал. 1 НК)²⁸ и съставът на престъплението против спорта по чл. 307в, ал. 2 НК²⁹. Те от своя страна са само с имуществен предмет.

Предвид различното време и основания за тези законодателни решения като критерий за диференциране на съставите, към които е приложим изводът за идентичност на съдържанието на „приеме“ и „получи“, от онези, при които същите форми на изпълнителното деяние имат различно съдържание, се очертава видът на предмета на престъплението.

Възприетото тълкуване за идентичност на съдържанието на „приеме“ и „получи“ се основава на наказателноправната уредба на подкупа, когато неговият предмет е само имуществен³⁰. От анализа на действащата уредба в нейната цялост трудно може да се обоснове

²³ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 26 от 30.03.2004 г., с който съставът се създава за постигане на „по-пълно отразяване на изискванията съгласно Конвенцията на Съвета на Европа относно изпиране, изземване и конфискация на облагите от престъпление, която е в сила за Република България от 1993 г., както и специалните препоръки на Международната финансова група за борба срещу прането на пари (FATF) и редица директиви на Съвета на Европейския съюз в тази област“. Вж. *Мотиви към законопроект за изменение и допълнение на НК* [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/10745>.

²⁴ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 26 от 30.03.2004 г. Със създаването на този състав „се отговаря на изискванията на Конвенция № 182 относно забраната и незабавни действия за ликвидирането на най-тежките форми на детски труд, ратифицирана от Република България на 21.06.2000 г. (ДВ, бр. 54 от 2000 г.)“. Вж. *Мотиви към законопроект за изменение и допълнение на НК* [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/10719>.

²⁵ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 101 от 19.12.2017 г. Те са част от уредбата, чрез която се въвеждат изискванията на Директива 2014/57/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 16 април 2014 г. относно наказателноправните санкции за пазарна злоупотреба (Директива за пазарната злоупотреба). Вж. *Мотиви към законопроект за изменение и допълнение на НК* [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/77751>.

²⁶ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 101 от 19.12.2017 г., с който допълнението се мотивира с необходимостта за „осигуряване на подходяща защита на еврото и на другите парични знаци, чието обращение е разрешено със закон, чрез резултатни и ефикасни наказателноправни мерки в съответствие с Директива 2014/62/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 15 май 2014 година относно защитата по наказателноправен ред на еврото и на другите парични знаци срещу подправяне и за замяна на Рамково решение 2000/383/ПВР на Съвета“. Вж. *Мотиви към законопроект за изменение и допълнение на НК* [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/77751>. По същество чрез допълненията се въвежда чл. 3, т. 1, б. „в“ на цитираната Директива 2014/62/ЕС, която изисква държавите членки да предвидят като престъпления и „приемане или придобиване на подправени парични знаци с цел пускането им в обращение и със знанието, че са подправени“.

²⁷ Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, обн. ДВ, бр. 75 от 12.09.2006 г.

²⁸ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 85 от 23.10.2007 г.

²⁹ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 60 от 5.08.2011 г.

³⁰ С оглед на целите на настоящото изследване изводите се основават на утвърдената в практиката научна

изборът на законодателя в кои състави с имуществен предмет да обозначи изпълнителното деяние с „приеме“ и в кои с „получи“. Очевидно е, че при част от съставите избор всъщност няма, защото в тях се възпроизвежда буквално терминологията на международния договор или на акта от правото на ЕС, във връзка с който се създават. Например при изпирането на пари по чл. 253, ал. 2 НК се предвижда „получи“, но при престъпленията против паричната система по чл. 244, ал. 1 се използва „приеме“, а при същите по вид по чл. 244а, ал. 1 и чл. 246, ал. 3 НК е „приема“. При друга част от съставите изборът на „приеме“ или „получи“ се основава на съществуващата езикова традиция на наказателноправната ни уредба на едновременното използване на двете думи при различни по вид престъпления, но с еднаквото им съдържание – чл. 168а, ал. 1 (продаването на гласове) и чл. 307в, ал. 2 (вид престъпление против спорта) НК. Поради това, макар двата състава да са формулирани сходно с подкупа, при продаването на гласове изпълнителното деяние е описано с „получи“, а при престъплението против спорта с „приеме“. Няма спор обаче, че моментът на довършване при всичките тези състави е фактическото получаване на имуществения предмет, т.е. потвърждава се изводът, че „получи“ и „приеме“ се използват с идентично съдържание.

Изпълнителното деяние при престъпленията по чл. 248а и чл. 256 НК се описва с „получи“ по друга причина. Техният предмет също е с имуществен характер, съответно кредит или бюджетни средства. Но тях българският език обвързва с устойчивото словосъчетание, че те се получават, а не се приемат. И двата състава обаче са довършени с реалното получаване на предмета, т.е. и при тях „получи“ е със съдържание, идентично с „приеме“.

Както се посочи по-напред в настоящото изложение, съдържанието на „получи – приеме“ за целите на наказателното право се изразява във фактическото получаване на предмета на престъплението. А то безспорно отразява промяната във фактическата власт върху този предмет, като определя момента на довършване на престъплението с установяването ѝ от дееца³¹. Колебанията в правилността на това разбиране се пораждат от други законодателни решения.

Първото от тях обхваща случаите, в които „приеме“ или „получи“ са предвидени като алтернативни форми на изпълнително деяние наред с „придобие“ при престъпления с имуществен предмет – изпирането на пари в състава по чл. 253, ал. 2 НК и при престъпленията против паричната система по чл. 244, ал. 1 чл. 244а, ал. 1 и чл. 246, ал. 3 НК. В състава по чл. 253, ал. 2 НК „получи“ се предвижда като една от алтернативните форми на изпълнителното деяние наред с „придобие“ още към момента на неговото създаване. А при престъпленията против паричната система също наред с „придобие“ в чл. 244, ал. 1 НК се добавя „приеме“, а в чл. 244а, ал. 1 и чл. 246, ал. 3 НК „приема“. Този подход се основава на практиката за възпроизвеждане в НК на терминологията от международен акт или акт от правото на ЕС, с който се хармонизира наказателното ни законодателство, защото тези състави се включват в НК именно в изпълнение на такова задължение. Очевидно е, че идеята е да се криминализира едно и също поведение и в четирите състава, но различното му описание е юридически некоректно. Създалото се словесното разнообразие всъщност изразява трайно установената законодателна практика, че въвеждането на съответния акт е пълно и правилно, когато неговата терминология е възпроизведена буквално. Причините, въз основа на които е създадена, не са юридически, а предвид продължителния период от време, в който тя се прилага, надежда за промяната ѝ, за съжаление, няма.

теза, че имотната облага е предмет на подкупа. На обратното мнение вж. Марков, Р. (2020). Проблеми на наказателноправната квалификация на подкупа. *Правна мисъл*, № 1, 67–69.

³¹ В този смисъл и ТР № 1 от 12.03.2021 г. по тълкувателно дело № 1 за 2019 г. на ОСНК на ВКС.

„Придобие“ е юридически термин, който гражданскоправната ни наука обвързва с придобиването на права³². Законът за собствеността³³ (ЗС) го установява и като легален термин, свързан с придобиването на право на собственост или ограничени вещни права върху вещи, но не го дефинира легално. Именно връзката на придобиването с вещи е основанието този термин да намери място в наказателното ни законодателство още в Наказателния закон от 1951 г.³⁴ Но отнасянето му към престъпно поведение обективно изключва използването му в смисъла, който гражданскоправните отрасли влагат в него, тъй като чрез осъществяване на престъпление не могат да се придобият права. Затова за целите на наказателното право с „придобива“ се обозначава онова поведение, „което обхваща всички възможни начини за добиване по произведен начин със съгласието на досегашния владелец власт на разпореждане с вещта“³⁵, т.е., с което се установява фактическа власт върху съответната вещ³⁶. Това негово значение определя „придобие“ като форма на изпълнително деяние с идентично съдържание на „приеме“ и „получи“. И макар че законодателното решение за едновременното им използване като форми на деянието при различни видове престъпления трудно може да се сподели, анализът на наказателноправната уредба в тази ѝ част показва, че към момента на влизането в сила на НК то се основава на определена логика.

Към същия момент използването на „придобие“ в НК е много ограничено. То се предвижда като форма на деянието, която е алтернатива на форми, установяващи забрани за упражняване на фактическа власт или за нейното предаване при наличие на определените в състава други признаци³⁷. Същият подход се прилага и при последващото разширяване на съставите, в които „придобие“ се предвижда като форма на деянието³⁸. Така наказателното право, от една страна, показва ясно кое е забраненото поведение, а чрез установяването на съдържанието на термина за своите цели показва и, че осъществяването му не поражда правните последици, които другият правен отрасъл свързва с него, т.е. при придобиването на имуществен предмет чрез осъществяване на престъпление приобретателят не придобива права, а само установява фактическа власт върху него.

Промените в НК след 1991 г. разширяват използването на „придобие“ като форма на деянието, но без да следват същата логика. При една част от съставите причината да се използва „придобие“ е по-скоро решение *ad hoc* при формулирането на конкретния състав и се обвързва с предмет с неимуществен характер³⁹. А при друга част от съставите включва-

³² Вж. Таджер, В. (2001). *Гражданско право на НРБ. Обща част*. Дял II. София: СОФИ-Р, 351–358.

³³ Обн. ДВ, бр. изм. 92 от 16.11.1951 г.; в сила от 17.12.1951 г.; посл. доп. бр. 18 от 28.02.2020 г.

³⁴ Чл. 200 и чл. 314 Наказателен закон от 1951 г.

³⁵ Ненов, Ив. (1956). *Наказателно право на Народна република България. Особена част*. Том първи. София: Държавно издателство „Наука и изкуство“, 232–233.

³⁶ В този смисъл Панайотов, Пл. (1997). *Укривателството по Наказателния кодекс на Република България*. София: Сиби, 162–171.

³⁷ При влизането в сила на НК „придобие“ е форма на изпълнителното деяние на два вида престъпления – вещното укривателство (чл. 215 и чл. 266 – редакция към 1991 г.) като алтернатива на „спомогне да бъдат отчуждени“ и на престъпленията, свързани с нарушаване на режима за дейности с взривове, огнестрелни оръжия и боеприпаси (чл. 339, ал.1 – редакция към 1991 г.), като алтернатива на „държи“ и „предаде другиму“.

³⁸ С промени в НК през 1975 г. „придобие“ се предвижда като форма на деянието при престъплението, свързано със силнодействащите и отровните вещества като алтернатива на „държи“, „отчужди“, „предаде другиму“ (чл. 354 – редакция към 1991 г.), и престъпленията, свързани с наркотичните вещества (чл. 354а, ал. 1 – редакция към 1991 г.) като алтернатива на „държи“, „продаде“, „отчужди по друг начин“.

³⁹ Например в състава по чл. 171а, ал. 1 „придобие“ се обвързва с трафичните данни по Закона за електронните съобщения.

нето му като форма на деянието е отново поради установената практика за буквално възпроизвеждане на терминологията в международния акт или акта от правото на ЕС, който се въвежда със съответния състав, но за престъпления с имуществен предмет⁴⁰. Както се посочи по-напред в изложението, именно това е и основанието в състава на изпирането на пари по чл. 253, ал. 2 НК през 2004 г. „придобие“ да се предвиди като алтернативна форма на „получи“. На същото основание и поради наличен вече законодателен прецедент през 2017 г. „приеме“ се предвижда като алтернатива на „придобие“ в състава по чл. 244, ал. 1, а „приема“ като същата алтернатива при другите престъпленията против паричната система по чл. 244а, ал. 1 и чл. 246, ал. 3 НК.

С оглед на изясненото съдържание на „придобие“, „получи“ и „приеме“ в българското наказателно право разлика в приложното поле на тези форми при състави с имуществен предмет всъщност няма. При всички тях описанието на изпълнителното деяние указва забрана да се установи фактическа власт върху предмета. Тази идея изразява и „приема“ в съставите по чл. 244а, ал. 1 и чл. 246, ал. 3 НК. С оглед на механизма на извършване на престъплението и при трите състава е видно, че законодателят криминализира еднакво по съдържание поведение – забрана да се установява фактическа власт върху имуществен предмет. Защо обаче го изразява езиково по различен начин, остава загадка.

Второто законодателно решение, което създава колебание в извода, че „приеме“ и „получи“ имат еднакво съдържание в наказателноправната ни уредба, е използването им в състави с неимуществен предмет. Макар създавани по различно време, причината за тях е обща – въвеждане в националното законодателство на международен акт или акт от правото на ЕС. Хронологично първо по време е описанието с „приема“ на една от формите на изпълнителното деяние на престъплението трафик на хора⁴¹. Като вид престъпление против личността негов предмет е едно или няколко физически лица (отделни лица или групи от хора)⁴². Безспорно дейността по приемането им не може да се изрази във „вземе нещо“. Затова за целите на наказателното право на „приема“ при трафика на хора се определя различното съдържание на изразяваща съгласието на дееца „да се възползва от жертвата за реализиране на посочените в закона цели“⁴³. Факт е, че даденото тълкуване се основава на възприетото вече диференциране за целите на наказателното право, че „приеме“ обхваща и съгласието на дееца. По този начин, от една страна, се отчита еднаквото съдържание на „приеме“ и „приема“ в общоупотребимия български език, но от друга, на „приема“ се придава различно юридическо съдържание, което е съответно на особеностите на предмета на вида престъпление, за което е относимо. И не последно по значение, с това съдържание „приема“ е съответно и на поведението, чието криминализиране се изисква от международните актове и тези от ПЕС, които са въведени с наказателноправната уредба на трафика на хора⁴⁴.

Със същото съдържание – съгласие на дееца с определена насоченост, се описва и изпълнителното деяние при втория по време на създаване състав на престъплението против младежта по чл. 192а НК. Основанието за избора на „приеме“, а не на „приема“ е, че на-

⁴⁰ Например при престъплението, свързано с нарушаване на режима за дейности с ядрен материал, източници на йонизиращи лъчения и компоненти за тях (чл. 356к, ал. 1), при престъпленията, свързани със стоки и изделия с възможна двойна употреба (чл. 339б), и при престъпленията, свързани със защита на околната среда (чл. 278а, ал. 1, чл. 278г, ал. 1 и чл. 278д, ал.1) и др.

⁴¹ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 92 от 27.09.2002 г.

⁴² т. 1.6 от Тълкувателно решение № 2 от 16.07.2009 г. по т.д. № 2 от 2009 г. ОСНК на ВКС.

⁴³ т. 1.2. от Тълкувателно решение № 2 от 16.07.2009 г. по т.д. № 2 от 2009 г. ОСНК на ВКС.

⁴⁴ По-подробно вж. Пушкарова, И. (2012). *Трафикът на хора*. София: Сиби, 11–18.

казателноправната уредба възприема термина, който се използва в трудовото законодателство – приеме на работа. А насочеността на защитата към гарантирането на установената в българското право възраст за придобиване на трудовата дееспособност и на специалните правила за наемане на работа на деца определя съдържанието му за целите на наказателното право като съгласието на дееца детето да полага труд при него като работодател⁴⁵.

При третия вид престъпления с неимуществен предмет, относими към настоящото изложение, изпълнителното деяние се определя с „получи“ (чл. 260а, ал. 3 и 4 НК). Но предвид предмета на престъплението – вътрешна информация с определеното в тези състави съдържание, „получи“ всъщност изразява забраната за нейното узнаване при наличието и на другите признаци в съответния състав. Очевидно и тук законодателят избира да използва „получи“ поради утвърдената практика за възпроизвеждане на терминологията от акта на правото на ЕС, който се въвежда с тези състави. А резултатът от този избор е, че като форма на изпълнителното деяние „получи“ при тях изразява съвсем различно съдържание от това, с което другите състави го използват. По този начин прилагането на практиката за възпроизвеждане създава поредното вътрешно противоречие в НК.

Тази нормотворческа непоследователност обективно налага уеднаквяването на езиковия израз на наказателноправната уредба в тази нейна част. Изходната позиция за преценка как да се опише изпълнителното деяние следва да се основе на предмета на престъплението. С оглед на вече утвърденото им съдържание „приеме“ или „получи“ следва да се използват за престъпления с имуществен предмет, а изпълнителното им деяние да се описва еднакво. Видно от изложените по-горе аргументи, която и от двете форми да се избере, тя отразява волята на законодателя за същността на поведението – забрана за установяване на фактическа власт върху предмета. А с оглед на общите правила на правото, в частност наказателното право, ще отпадне необходимостта чрез тълкуване да се доизяснява тази воля⁴⁶. Преодоляването на терминологичното разнообразие за форми на деянието с еднакво съдържание следва да обхване и преценката дали и доколко при престъпленията с имуществен предмет да продължи използването и на „придобие“ като отделна форма на изпълнителното деяние. Замяната му с „приеме“ или „получи“ също няма да доведе до промяна в естеството на забраненото поведение. И категорично не следва да продължава да е алтернатива на която и да е от тях.

⁴⁵ В този смисъл Стойнов, Ал. (2006). *Наказателно право. Особена част. Престъпления против правата на човека*. Второ издание. София: Сиела, 326.

⁴⁶ Това терминологично разнообразие дава основание за тезата в наказателноправната наука (в този смисъл вж. Марков, Р. (2020), 57–58) и тълкувателна практика (ТР № 1 от 12 март 2021 г. по т.д. № 1 за 2019 г. на ОСНК на ВКС в частта „по втория въпрос“, поставен в искането за тълкуване), че „приеме“ и „получи“ имат различно съдържание, която трудно може да се сподели. При промените в наказателноправната уредба на подкупа от 2002 г. (Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, обн. ДВ, бр. 92 от 27.09.2002 г.) „приеме“ се запазва като възможна алтернативна форма на изпълнителното деяние на подкупа в публичния сектор, но се предвижда като такава и при новите състави за подкупа в частния сектор като вид общо стопанско престъпление и търговията с влияние. Въпреки че в останалата част от уредбата езиковият ѝ израз се съобразява с добавените други форми на изпълнителното деяние, такава промяна не се прави в състава на провокацията към подкуп в публичния сектор. В него и към момента „получи“ продължава да съществува като форма на изпълнителното деяние на пасивния подкуп в публичния сектор, но вече без тя да е описана в нито един от основните състави на престъплението по чл. 301 НК. Мотиви за това законодателно решение, за съжаление, няма и вероятно то е резултат от недоглеждане на уредбата в нейната цялост. Възприемането на тезата за различното съдържание на „приеме“ и „получи“ само за целите на подкупа в публичния сектор създава сериозен риск за прилагането на всички други състави в НК, в които те се използват.

При престъпленията с неимуществен предмет следва да се приложи диференциран подход. „Приема“ като форма на деянието може да се запази в съставите, които забраняват на дееца да изразява съгласие с определена насоченост. А при другите състави „приеме“ или „получи“ да се замени със съответното за признаците на състава поведение, например узнае вътрешната информация, трафичните данни и т.н.

III. „Държи – съхранява – пренася – превозва – транспортира“ като форми на изпълнителното деяние

При влизането в сила на НК „държи – пренася – превозва“ са възприети като алтернативни форми по един основен състав⁴⁷. С последващи допълнения по различно време и на различно основание се създават нови състави, в които това законодателно решение се мултиплицира⁴⁸ и се разширява с включването като самостоятелни форми на деянието и на „превозва“⁴⁹, „транспортира“⁵⁰ и „съхранява“⁵¹. Това законодателно решение обективно налага да се разграничи приложното им поле по начин, който да гарантира правилното приложение на всеки от съставите. А тяхното съдържание за целите на наказателното право традиционно се изяснява чрез тълкуване.

Наказателноправната наука определя съдържанието на изпълнителното деяние „държи“ като упражняване на фактическа власт върху предмета на престъплението⁵². В същия смисъл то се възприема и от тълкувателната практика – „трайно състояние на фактическа власт, установена или упражнявана върху определена вещь⁵³“, чиято съставомерност не се влияе от мястото, на което се намира вещта, нито изисква наличието на друга вещь, която да опосредства упражняването на фактическата власт.⁵⁴ Изводът се основава на имуществения характер на предмета на престъпленията, в чиито състави е предвидена тази форма на деянието. И на това основание установеното съдържание на „държи“ за целите на наказателното право кореспондира с вещноправния институт „държане“⁵⁵.

„Съхранява“ като отделна форма на деянието също за първи път се предвижда при престъпление с имуществен предмет⁵⁶. Впоследствие обаче то се използва и в състави на престъпления с неимуществен предмет. Различното време на създаването им и различното основание за това съществено затрудняват определянето на критерия, въз основа на който законодателят прави избора да използва „съхранява“ като описание на изпълнителното деяние на съответното престъпление, както и определянето на неговото съдържание за целите на наказателното право.

Прегледът на наказателноправната уредба в тази нейна част показва, че изясняването на това съдържание се основава на общоупотребимото значение на „съхранявам“ – „пазя

⁴⁷ Чл. 338, ал. 1 НК (редакция към 1968 г.).

⁴⁸ Чл. 354а, ал. 1 и 3 НК (редакция към 1975 г.).

⁴⁹ Чл. 244, ал. 1, чл. 244а, ал. 1, чл. 336а, ал. 2 и чл. 356к, ал. 1, чл. 354а, ал. 1 и 3 (редакция към 1975 г.) НК.

⁵⁰ Чл. 159а, ал. 1, чл. 159б, ал. 1, чл. 233, ал. 1, чл. 235, ал. 1, чл. 240а, ал. 2, чл. 337, ал. 1 НК.

⁵¹ Чл. 171а, ал. 1, чл. 235, ал. 2, чл. 240а, ал. 2, чл. 284в, чл. 337, ал. 1, чл. 353д, ал. 1 и чл. 354а, ал. 1 НК (редакция към 2000 г.).

⁵² В този смисъл вж. Лютов, К. (1987). *Наказателно право на НРБ (Особена част)*. Том втори. София: Висш институт „Г. Димитров“ – МВР, 57.

⁵³ ТР № 2 от 18.12.2013 г. по тълк. д. № 2 от 2013 г. на ОСНК на ВКС.

⁵⁴ В този смисъл, пак там.

⁵⁵ С легално определение по чл. 68, ал. 2 от Закона за собствеността.

⁵⁶ Чл. 354а, ал. 1 НК (редакция към 2000 г.).

нещо да не изчезне, да не се повреди; запазвам⁵⁷. Отнасянето му към съставите на престъпления с имуществен предмет (например дървен материал, взривни вещества, боеприпаси и др.) е основанието съдебната практика да го определя като упражняване на фактическа власт върху съответната вещ, което е съпътствано и с допълнителната грижа на субекта с определена насоченост⁵⁸. При съставите на престъпления с неимуществен предмет обаче няма годен обект за упражняване на фактическа власт, което прави неприложимо това тълкуване за съдържанието на забраненото поведение. Наказателноправната уредба в тази своя част обвързва „съхранява“ с два варианта на предмет – информация (чл. 284в НК⁵⁹) и данни (чл. 171а, ал. 1 НК⁶⁰). Анализът на тези състави показва, че изборът деянието да се описва със „съхранява“ е резултат от отразяване в НК на терминологията от специалната уредба на правилата за съответния вид информация⁶¹ или данни⁶². Въпреки тези различия безспорно е, че по смисъла и на двата състава „съхранява“ изразява общоупотребимото си значение на запазване на съответния предмет.

„Пренася“ и „превозва“ се въвеждат като форми на деянието последователно. При влизането в сила на НК с „пренася“ се предвижда като изпълнително деяние в два състава при прилагането на различен подход. Първият от тях е определянето му като единствена форма на деянието, но само при един състав – квалифицираната контрабанда (чл. 242, ал. 1 НК). Вторият подход е предвиждането на „пренася“ като алтернативна форма на „държи“ (чл. 338, ал. 1 НК). При последващите допълнения на НК той се налага като предпочитано законодателно решение⁶³, към което се добавя и още една алтернатива – „превозва“⁶⁴. Анализът на уредбата в тази част показва, че използването им в наказателното право не се отклонява от общоупотребимото значение на тези думи в българския език – „пренасям – нося нещо през някакво пространство“⁶⁵ и „превозвам – пренасяне на нещо чрез транспортно средство“⁶⁶. Създаването на легалните им дефиниции, макар и в друг нормативен акт⁶⁷, потвърждава това тяхно съдържание и за целите на наказателното право, като определя „пренасяне“ чрез границите на пространството – на територията на страната или в чужбина⁶⁸, а „пре-

⁵⁷ Речник на българския език. Институт за български език при БАН [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/съхранявам/>.

⁵⁸ В този смисъл вж. Манолова, М. (2015), 98 и цитираната там съдебна практика.

⁵⁹ Създаден със Закона за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 27 от 10.04.2009 г.

⁶⁰ Създаден със Закона за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 26 от 6.04.2010 г.

⁶¹ Правилата за съхранение на съответната информация са част от уредбата в Закона за специалните разследвателни средства, към които е относим съставът по чл. 284а НК.

⁶² Правилата за съхранение на трафичните данни, които са предмет на престъплението по чл. 171а, ал. 1 НК, са част от уредбата в Закона за електронните съобщения.

⁶³ Чл. 354а, ал. 1 и 3 (редакция към 1975 г.), чл. 339б и чл. 356к НК (създадени със Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 26 от 30.03.2004 г.). Към настоящия момент „пренася“ се предвижда като единствена форма на изпълнителното деяние само при още един състав – чл. 353г НК (създаден със Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 33 от 26.04.2011 г.)

⁶⁴ „Превозва“ като алтернативна форма на „пренася“ се предвижда в чл. 354а, ал. 1 и 3 (редакция към 1975 г.), чл. 244, ал. 1, чл. 244а, ал. 1 и чл. 356к НК.

⁶⁵ Речник на българския език. Институт за български език при БАН [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/пренасям/>.

⁶⁶ Пак там.

⁶⁷ Закон за контрол върху наркотичните вещества и прекурсорите, обн. ДВ, бр. 30 от 2.04.1999 г., в сила от 3.10.1999 г., посл. изм., бр. 105 от 11.12.2020 г., в сила от 1.01.2021 г.

⁶⁸ Пак там. Вж. Допълнителни разпоредби, § 1, т. 21 „Пренасяне“ означава дейност, извършвана на територията на страната или през границите ѝ, с използване на превозни средства, животинска тяга, човешки усилия или колетна пратка“.

возване“ се дефинира като вид „пренасяне“ именно с оглед на използваното за тази дейност средство⁶⁹.

Въпреки традиционния характер на „превозва“ като форма на изпълнителното деяние след 2002 г. в наказателната ни нормотворческа терминология се включва и „транспортна“. Първоначално с него се обозначава една от формите на деянието на престъплението трафик на хора⁷⁰. Както се посочи по-напред в настоящото изложение, езиковият израз на тези състави следва стриктно терминологията на международните актове, които се въвеждат с тях, а престъплението е с предмет физическо лице или групи от хора. От прегледа на другите състави, които се създават впоследствие и изпълнителното им деяние се описва с „transportира“, трудно може да се изведе общ критерий за този избор. В два от тях – чл. 337, ал. 1⁷¹, чл. 233, ал. 1⁷² НК, този избор също е резултат от изпълнение на задължение за въвеждане на такива актове и актове от правото на ЕС. В другите два състава – чл. 235, ал. 2 и чл. 240а, ал. 2 НК „transportира“ възпроизвежда легалния термин за дейността, който се използва в съответния им специален национален закон⁷³. Обща тяхна особеност обаче е имущественият им предмет. Разликите в характера на предмета обаче не водят до различно съдържание на изпълнителното деяние „transportира“. Във всичките състави то се основава на общоупотребимото в българския език значение на „transport“ – „превоз на стоки, хора и др. от едно място на друго“⁷⁴, и се използва с него⁷⁵. А то от своя страна е идентично със значението на „превозва“ като друга форма на изпълнително деяние, предвидена в други състави в НК.

Съпоставянето на съдържанието на „държи – съхранява – пренася – превозва – transportира“ от юридическа гледна точка показва, че те всъщност се основават на обща изходна позиция. Поведението, което изразява всяка от тези форми, е конкретна проява на упражняване на фактическа власт върху вещ. Съхраняването, пренасянето, превозването и transportирането обективно могат да се осъществяват от лице, което упражнява фактическа власт върху вещта – предмет на престъплението. И на това основание всички те

⁶⁹ Пак там. Вж. § 1, т. 22 „Превозване“ означава вид пренасяне, което се извършва по сухоземен, железопътен, воден или въздушен транспорт.“

⁷⁰ Чл. 159а, ал. 1 и чл. 159б, ал. 1 НК.

⁷¹ „Transportира“ се предвижда през 2002 г. (Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 92 от 27.09.2002 г.), мотивирано с „Направеният от Министерството на външните работи анализ на съответствието на действащата наказателноправна уредба със задълженията на Република България, произтичащи от присъединяването ѝ към Конвенцията за забрана на разработването, производството, натрупването и използването на химическо оръжие и за неговото унищожаване и към Конвенцията за забрана на разработването, производството и натрупването на запаси от бактериологични (биологични) и токсични оръжия и за тяхното унищожаване, наложи необходимостта от допълнения към съществуващи в НК текстове с оглед на актуализацията им. Вж. Мотиви към законопроекта, публично достъпни на <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/10358> [посетен на 15.12.2021].

⁷² „Transportира“ се предвижда през 2007 г. (Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 38 от 11.05.2007 г.) на основание необходимост от привеждане в съответствие на състава със Закона за експортния контрол на оръжия и изделия и технологии с двойна употреба (отм.), с който се въвеждат съответните изисквания за дейности с такъв предмет, установени в актове от ПЕС.

⁷³ За чл. 235 НК това е Законът за горите от 1997 г. (отм.). За чл. 240а, ал. 2 НК такъв е Законът за подземните богатства (обн. ДВ, бр. 23 от 12.03.1999 г., посл. изм. и доп., бр. 17 от 26.02.2021 г.). В неговите Допълнителни разпоредби transportирането се определя като една от дейностите по управление на минните отпадъци (§ 1, т. 42).

⁷⁴ Речник на българския език. Институт за български език при БАН [онлайн] [посетен на 15.12.2021]. Достъпен на: <https://ibl.bas.bg/rbe/lang/bg/съхранявам/>.

⁷⁵ Вж. и т. 1.1. ТР № 2 от 16.07.2009 г. по т. д. № 2/2009 г. на ОСНК на ВКС.

се съдържат в „държи“ като форма на деянието⁷⁶. Ако разграничаването им е само по признака „трайност“ на упражняването като същностна характеристика на изпълнителното деяние „държи“, може да се предположи, че чрез обособяването на „пренася – превозва – транспортира“ наказателното право всъщност приема, че те могат да се осъществят само от лице, което не упражнява трайно фактическата власт върху вещта. Отговорът на въпроса обаче дали този признак е налице, или не, е за всеки конкретен случай съобразно конкретните му особености. Затова наказателното право не установява нито времеви, нито съдържателни параметри на признака „трайно“. Изключение от този извод е добавянето на допълнителната грижа с определена насоченост при определянето на съдържанието на „съхранява“. Но както се посочи по-напред в изложението, този извод се основава на тезата, че съхранението е проявна форма на държането, т.е. и при двете форми деецът упражнява фактическа власт върху имуществения предмет.

Изборът на законодателя за тяхната диференциация трудно може да се сподели. Вероятно първоначално идеята за този подход е да се създаде възможност за прецизност в правната квалификация на конкретно деяние. Вероятно защото мотивите за това законодателно решение, за съжаление, не се откриват. Последващото му разширяване създава не само ненужна казуистика, но и противоречи на общите юридически правила за еднаквост на съдържанието на използваните термини. Както се посочи по-напред в настоящото изложение, използването на съответния термин в състави с различни по вид предмети на престъплението обективно променя съдържанието на този термин в зависимост от предмета. Нещо повече, в съставите, в които се използват няколко от тези форми като алтернативни, се създава и необходимост чрез тълкуване да се разграничи приложното им поле. А това от своя страна съществено затруднява прилагането на наказателноправните норми. И доколкото не за всички тях има тълкувателни актове, които да го унифицират, рискът от неправилно приложение на съответния състав се повишава значително.

Преодоляването на този проблем може да се постигне със законодателни промени. Стъпка в тази насока законодателят направи с измененията в чл. 354а, ал. 1 НК през 2006 г.⁷⁷, като заличи „съхранява – пренася – превозва“ и запази само „държи“ като форма на изпълнителното деяние, отразяваща упражняването на фактическата власт върху предмета. По този начин полагането на допълнителната грижа за имуществения предмет, в което се изразява съхраняването, както и неговото преместване в пространството от дееца физически или чрез използване на превозно средство, имат наказателноправно значение при индивидуализацията на наказанието. За съжаление, това решение остана единствено. Нещо повече, видно от хронологията на последващите изменения и допълнения на НК тази казуистика все повече се разширява. Практиката за буквално възпроизвеждане на терминологията от международните актове и тези от правото на ЕС дерогира изцяло правилата за адаптиране на тази терминология с утвърдената в българското наказателно право. А генерално ѝ непознаване доведе и до използването за описание на изпълнителното деяние на еднакви думи, но с различно съдържание в различните състави.

IV. „Пренесе през границата на страната – внася – изнася“ като форми на изпълнителното деяние

При влизането в сила на НК с „пренесе през границата на страната“ законодателят описва изпълнителното деяние на едно престъпление – квалифицирана контрабанда (чл. 242,

⁷⁶ В този смисъл относно „съхранява“ като форма на деянието вж. Манолова, М. Цит. съч., 98 и цитираната там съдебна практика.

⁷⁷ Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 75 от 12.09.2006 г.

ал. 1 НК). Тази формулировка прецизно отразява същността на забраненото поведение, без да се променя значението на „пренася“ като фактическо преместване на предмета в пространството⁷⁸. С оглед на непосредствения обект на престъплението – „обществените отношения, свързани с митническия режим и по-специално този на вноса, износа и транзита на стоки през границата“⁷⁹, с използваното описание се указва точно мястото на извършване на престъплението – границата на страната⁸⁰. Езиковото изразяване чрез глаголната форма „пренесе“ изпълнява едновременно две функции. От една страна, обединява вноса и износа на стоки⁸¹, а от друга, указва и момента на довършване на престъплението.

Въпреки това безспорно разбиране както на наказателноправната теория, така и на съдебната практика за обединяващото съдържание на формулировката „пренесе през границата на страната“ с последващи промени в НК за описание на изпълнителните деяния при други видове престъпления навлизат и „внося“ и „изнася“. И за тях, както и при обсъдените по-напред в изложението форми на деянието, логично се поражда въпросът за съдържанието им в наказателното право и на това основание и за съотношението им с „пренесе през границата на страната“.

До 1989 г. с „внося“ и „изнася“ се описват форми на изпълнителното деяние само при един вид престъпление, свързано с нарушаването на правилата за дейности с взривове, огнестрелни оръжия или боеприпаси (чл. 337 НК). Основанието за криминализирането им е гаранция за спазването на специалните правила за извършване на тези дейности, които се съдържат в специалните нормативни актове и са създадени поради характеристиката на предмета като източник на повишена опасност⁸². Част от тези правила е и режимът за внос и износ на взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите като външноотърговска дейност. На това основание чрез „внося“ и „изнася“ съставът на престъплението отразява терминологията в специалната уредба, която е относима към съответните дейности⁸³. С оглед на същността на тези дейности обаче и те се изразяват в пренасяне на предмета, а тяхното място на извършване безспорно е границата на страната. Вероятно мотивите за това законодателно решение се основават на идеята за ясно разграничаване на приложното поле на съставите на квалифицираната контрабанда и престъплението по чл. 337 НК. То обаче се постига от разликите в другите съставомерни признаци. Поради това описването на еднакво по същество забранено поведение с различно езиково изразяване в двата състава трудно може да се сподели.

В наказателноправната уредба в тази нейна част след 1989 г. този двойствен подход се запазва. Към момента „пренесе през границата на страната“ описва форма на изпълнителното деяние в четири състава – чл. 244, ал. 1⁸⁴, чл. 244а, ал. 1⁸⁵ и чл. 353г, ал. 1 и 2⁸⁶ НК, а в

⁷⁸ В този смисъл и ТР № 1 от 25 януари 2015 г. по т.д. № 1 от 2014 г. на ОСНК на ВКС, тъй като и до момента изпълнителното деяние на квалифицираната контрабанда се описва по същия начин.

⁷⁹ Лютов, К. (1987). *Наказателно право на НРБ (особена част)*. Том първи. София: Висш институт „Г. Димитров“ – МВР, 209.

⁸⁰ Този извод не се променя от тълкуването на „границата на страната“ във връзка с членството на Република България в Европейския съюз (ТР № 1 от 21 януари 2015 г. по т. д. № 1 от 2014 г. на ОСНК на ВКС).

⁸¹ В този смисъл вж. Лютов, К. (1987). *Наказателно право на НРБ (Особена част)*. Том първи..., 209.

⁸² В този смисъл вж. Лютов, К. (1987). *Наказателно право на НРБ (Особена част)*. Том втори..., 53–56.

⁸³ Глава трета от Правилника за прилагане на Закона за контрол върху взривните вещества, огнестрелните оръжия и боеприпасите от 1968 г. (отм.).

⁸⁴ Допълнен със Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 24 от 22.03.2005 г.

⁸⁵ Допълнен със Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 101 от 19.12.2017 г.

⁸⁶ Създадени със Закона за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 33 от 26.04.2011 г.

други два състава се използва „внася“ и „изнася“ – чл. 233⁸⁷ и чл. 353е⁸⁸ НК. Мотивите за този законодателен избор са различни.

Промяната в състава по чл. 244, ал. 1 НК през 2005 г. е национално решение за разширяването на приложното му поле. До осъществяването ѝ в него се предвижда наказателна отговорност само за внасянето на подправени парични или други знаци в страната. Затова с изменението на формата на деянието в „пренесе през границата на страната“ законодателят изразява воля забраненото поведение да обхваща и износа им през същото място на извършване на престъплението⁸⁹.

Всички останали състави от тази група, както се посочи по-напред в настоящото изложение, са създадени или допълвани в изпълнение на задължения за въвеждане в наказателното ни законодателство на международни актове или актове от ПЕС. Затова като мотив за избора как да се опише съответната форма на изпълнителното деяние може да се определи само константната законодателна практика за възпроизвеждане на терминологията от подлежащия на въвеждане акт. Този подход довежда и до парадокса с един изменителен закон при един вид престъпление да се използва „пренесе през границата“ (чл. 353г, ал. 1 и 2 НК), а при друг състав от същия вид престъпления да се използват „внася“ и „изнася“ (чл. 353е НК).

Прилагането на единен подход тези форми на деянието да се описват с „пренесе през границата на страната“ няма да промени волята на законодателя за същността на поведението, което се забранява. Няма и да направи наказателноправните норми неразбираеми за адресатите им, нито ще заличи връзката на наказателното право със специалната уредба там, където има такава за реда, по който се осъществява тази дейност. Възприемането му ще изрази необходимата терминологична последователност при формулирането на наказателноправните норми в Особената част на НК и ще постигне целта за ясно съдържание на уредбата, което не се нуждае от значително по обем тълкуване за нейното прилагане.

V. Заключение

Представените в настоящото изложение законодателни решения за езиковото изразяване на някои форми на изпълнителното деяние в НК са само част от примерите, които илюстрират неразбирането на сложността на нормотворческата дейност в наказателното право. Способността да се опише забраненото поведение по начин, който да е съответен на общите правила за формулиране на правни норми чрез съчетаването на общата юридическа терминология с тази на наказателното право, на другия правен отрасъл, към който е насочена защитата и общоупотребимият български език, е сериозно юридическо предизвикателство. То допълнително се усложнява и от необходимостта наказателноправната норма да е ясна както за адресатите на забраната в нея, така и на прилагащите я органи.

Постигането на последователност в езиковото изразяване следва да се основе на внимателна и детайлна преценка на наказателноправната уредба в нейната цялост. Като се отчита и фактът, че преобладаващата част от обсъдените по-горе състави са в изпълнение на задължения за хармонизирането на българското наказателно право с международен акт или акт от правото на ЕС, предложеното в настоящото изложение уеднаквяване на терминологи-

⁸⁷ Изменен със Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 38 от 11.05.2007 г.

⁸⁸ Създаден със Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 33 от 26.04. 2011 г.

⁸⁹ Същият подход се използва и при изменението на чл. 251, ал. 1 НК (Закон за изменение и допълнение на НК, обн. ДВ, бр. 74 от 26.09.2015 г.), като с формулировката „пренасяни през границата на страната“ се заменя вносът и износът на предмета на това престъпление – парични средства, благородни метали, скъпоценни камъни и изделия със и от тях.

гията за описване на някои форми на изпълнителното деяние би могло да се реализира само в процес на създаване на изцяло нов наказателен закон.

Цитирана литература

Велчев, Б. (2021). *По някои въпроси на обстоятелствата, изключващи обществената опасност в НК*. София: Сиела.

Долапчиев, Н. (1994). *Наказателно право. Обща част*. Фототипно издание. София: Българска академия на науките.

Лютов, К. (1987). *Наказателно право на НРБ (Обособена част)*. Том първи. София: Висш институт „Г. Димитров“ – МВР.

Лютов, К. (1987). *Наказателно право на НРБ (Обособена част)*. Том втори. София: Висш институт „Г. Димитров“ – МВР.

Манолова, М. (2015). *Престъпления с наркотични вещества и прекурсори*. София: МОНТ ООД.

Марков, Р. (2020). Проблеми на наказателноправната квалификация на подкупа. *Правна мисъл*, № 1, 67–69.

Ненов, Ив. (1956). *Наказателно право на Народна република България. Обособена част*. Том първи. София: Държавно издателство „Наука и изкуство“.

Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право на Република България. Обща част*. Книга първа. Нова редакция: Александър Стойнов. София: СОФИ – Р.

Ненов, Ив. (1992). *Наказателно право на Република България. Обща част*. Книга втора. Нова редакция: Александър Стойнов. София: СОФИ – Р.

Панайотов, Пл. (1997). *Укривателството по Наказателния кодекс на Република България*. София: Сиби.

Пушкарова, И. (2012). *Трафикът на хора*. София: Сиби.

Стойнов, Ал. (2006). *Наказателно право. Обособена част. Престъпления против правата на човека*. Второ издание. София: Сиела.

Стойнов, Ал. (2019). *Наказателно право. Обща част*. Второ издание. София: Сиела.

Таджер, В. (2001). *Гражданско право на НРБ. Обща част*. Дял II. София: СОФИ-Р.

FOR CERTAIN EXECUTIVE ACTION IN THE PENAL CODE

Nikoleta Kuzmanova⁹⁰

Abstract: Numerous changes in the Penal Code over the last 30 years, which have been made at different times and for different reasons, have led to significant casuistry in the linguistic description of the executive act. The replacement of legal terminology with words from the colloquial Bulgarian language created a normative paradox – describing one and the same prohibited behavior in one or different types of crimes through synonyms from the Bulgarian language. The adoption of legislative practice for the literal reproduction of terminology from international acts and acts of European Union’s law, which are subject to introduction into criminal law, has further aggravated this problem. Overcoming it is essential for the proper application of criminal law, as it has direct connection with the differentiation of the scope

of the various forms of the act. In some cases it turns out impossible even though a significant volume of interpretive activity has been done. Moreover, the inconsistent use of the same descriptions of executive acts, in view of the differences in other constituent features, also leads to different meanings of the same term in the composition of different crimes. The present study focuses only on some of these cases, grouped by the basis of their common starting point for their criminal law content – “accept – receive – acquire”; “holds – stores – carry over – ships – transports” and “transports across the border – imports – exports”.

Keywords: Executive act, Accept, Receive, Acquire, Holds, Stores, Carry over, Ships, Transports, Transports across the border, Imports, Exports

⁹⁰ PhD of Criminal law, Chief Assistant, Law Faculty, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, e-mail: nikoletakuzmanova@gmail.com